



ÇERKEZKÖY
TİCARET VE SANAYİ ODASI

RUANDA

ÜLKE RAPORU



Hazırlayan

Mert YÜKSEK

Proje Uzmanı

2020

İÇİNDEKİLER	SAYFA NO:
İçindekiler.....	2
1. GENEL BİLGİLER	3
1.1. Coğrafi Konum.....	3
1.2. Siyasi ve İdari Yapı.....	4
1.3. Nüfus	4
2. GENEL EKONOMİK DURUM	5
2.1. Ekonomik Yapı.....	5
2.2. Ekonomi Politikaları.....	5
2.3. Turizm.....	6
3. DIŞ TİCARET GÖSTERGELERİ	7
3.1. Ürünler İtibarı ile Dış Ticareti.....	7
3.1.1 İhraç Ettiği Başlıca Ürünler.....	7
3.1.2 İthal Ettiği Başlıca Ürünler.....	8
3.2. Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticareti.....	9
3.2.1. İhracat Yaptığı Başlıca Ülkeler.....	9
3.2.2. İthalat Yaptığı Başlıca Ülkeler.....	9
3.3. Türkiye ile Ticareti.....	10
3.3.1 Türkiye – Ruanda Dış Ticaret Değerleri.....	10
3.3.2 Türkiye’den Ruanda’ya İhracatında Başlıca Ürünler.....	10
3.3.3 Türkiye’den Ruanda’ya İthalatında Başlıca Ürünler.....	11
4. ULAŞIM	13
4.1. Demiryolu.....	13
4.2. Havayolu.....	14
4.3. Karayolu.....	14
4.4. Denizyolu.....	14
5. TÜRKİYE-RUANDA SİYASİ İLİŞKİLER	14
6. RUANDA’YA SEYAHAT	15
7.KAYNAKÇA	15



1.GENEL BİLGİLER

Ülkenin Adı: Ruanda

Başkent: Kigali

Nüfus: 12,6 milyon (2020)

Yüzölçümü: 26.338 km²

Devlet Başkanı: Paul Kagame

Başbakan: Edouard Ngirente

Dışişleri ve İşbirliği Bakanı: Vincet Biruta

GSYİH: 11,1 milyar ABD doları (2020)

Para Birimi: Rwanda Frankı(Rwfr)

Konusulan Diller: Ruandaca, İngilizce, Fransızca

Etnik Yapı: %85 Hutu, %14 Tutsi, %1 Twa

Dini: Katolik (%56,5), Protestan (%26), Adventist (%11,1), Müslüman(%4,6), Diğer (%1,8)

Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar: Birleşmiş Milletler, Afrika Birliği, Doğu Afrika Birliği ile birlikte 2009 yılından bu yana İngiliz Milletler Topluluğu üyesi konumundadır.

1.1 Coğrafi Konum

Ülkenin toplamda sahip olduğu 893 km sınırın 290 km'si Burundi, 217 km'si Demokratik Kongo Cumhuriyeti, 217 km'si Tanzanya ve 169 km'si Uganda ile oluşmaktadır.

Ülke genel olarak derin vadilerle yer yer kesilmiş dağlık ve yaylalık bir ülkedir. Ruanda'da ortalama yükseklik 1.500 m düzeyinde olup, ülke genelinde 1.000 m ile 4.507 m arasında yükseklikler görülebilmektedir. Ülkenin en yüksek noktasını 4.507 m ile Demokratik Kongo Cumhuriyeti sınırında bulunan ve Virunga volkanik dağların bir parçası olan Karisimbi Dağı oluşturmaktadır.

Ülke genel olarak üç arazi çeşidine ayrılmış konumdadır. Bu araziler güneydoğu vadileri, merkezi yüksek platolar ve Kongo-Nil havzasıdır. Ülkenin merkezinde yer alan yüksek platolar 1.500 m ile 2.000 m yüksekliği arasında bulunmakta olup, güneydoğu vadileri ile Kongo-Nil havzası arasında kalmaktadır. Bu bölgeler birçok su yolu ile bölünmüş olup, özellikle Kongo-Nil havzasına doğru ilerledikçe ülke için kullanılan bin tepeli ülke deyimi ile doğru orantılı birçok tepe gözlemlenebilmektedir. Bölgede yüzey su kaynaklarının bolluğu ile birlikte yıllık yağış ortalamalarının yüksek olması nedeniyle tarımsal faaliyetler yoğun bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Geçmiş yıllarda bölgede çok sık bir şekilde bulunan ormanlık alanlar ise tamamen yok olmuş konumdadır.

Ülkenin kuzey kesimlerinde yer alan Virunga volkanik dağları Ruanda'nın en yüksek noktalarını oluşturmaktadır. Bu bölgede düşük sıcaklıklar ve yoğun yağışlar gözlemlenebilmektedir. Virunga dağlarının yanı sıra batıdan Kivu gölünün etrafından kuzey ve güney yönde ilerleyen Kongo-Nil havzası da ulaştığı 3.000 m'ye yakın yükseklik ile bir diğer yükseltiyi oluşturmaktadır. Kongo-Nil havzasında

yükseltiler 1.200 m ile 2.700 m arasında değişim göstermektedir. 1990 yılların sonlarına kadar ülkede var olan yağmur ormanları özellikle 1994 yılından sonra iç savaş nedeniyle komşu ülkelere kaçan Ruandalıların geri gelmesi ile yeni yerleşim alanları oluşturulmak adına yok edilmiştir. Günümüzde sadece Nyungwe yağmur ormanları varlığını sürdürmekte olup, bu orman alanı doğu ve merkez Afrika genelinde bulunan en büyük dağ ormanı olarak kabul edilmektedir. Nyungwe ormanları 2012 yılında ulusal park ilan edilmiştir.

Ruanda'nın doğu ve güneydoğu bölgelerinde yer alan vadiler 1.000 ila 1.500 m arası yükseklikte bulunmaktadır. Coğrafi şartların yanı sıra iklim ve çeçe sineğinin varlığı bu bölgelerde tarımsal faaliyetlerin yapımını pek mümkün kılmamaktadır.

Ülkenin kıyısı bulunduğu Kivu gölü civarında derin koy ve dik yamaçlar mevcuttur. Ülkenin Tanzanya'ya sınırının olduğu doğu bölgelerde bulunan ve Akagera bataklıkları olarak adlandırılan bataklıklar ve göller iki ülke arasında doğal bir sınır oluşturmaktadır.

1.2. Siyasi ve İdari Yapı

1994 Soykırımı'nın yıkıcı etkiler yarattığı Ruanda hızlı sosyal ve ekonomik ilerlemeler kaydetmektedir. Ruanda'nın bu gelişimi uluslararası toplum tarafından da takdir edilmektedir.

Paul Kagame, 2010 yılındaki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde oyların %93'ünü alarak 2010-2017 dönemi için ikinci kez seçilmiştir. Afrika'nın mevcut haliyle en gelişmiş ülkelerinden biri olan Ruanda'da Cumhurbaşkanının görev süresini uzatan anayasa değişikliği Aralık 2015'de yapılan referandumla (%98 evet oyu) kabul edilmiştir.

İktidardaki Ruanda Yurtsever Cephesi (RPF/Inkotanyi) 18 Haziran 2017 tarihinde toplanan olağanüstü kongresinde, Kagame'yi 4 Ağustos 2017 tarihinde yapılacak seçimler için tekrar aday göstermiştir (1930 delegenin 1929'unun oyunu almıştır).

Ruanda'da Cumhurbaşkanlığı seçimleri 4 Ağustos 2017 günü yapılmıştır. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde oyların %98.79'unu alarak 2017-2024 dönemi için üçüncü kez seçilmiştir.

Ruanda 2018 yılında Afrika Birliği Dönem Başkanlığını üstlenmiştir.

Ruanda Dışişleri Eski Bakanı Louise Mushikiwabo, 10-11 Ekim 2018'de Erivan'da yapılan seçimlerde Uluslararası Frankofoni Teşkilatı (OIF) Genel Sekreteri seçilmiştir.

1 Şubat 2019'da Arusha'da (Tanzanya) gerçekleştirilen Doğu Afrika Birliği (EAC) Devlet Başkanları 20. Olağan Zirvesi çerçevesinde Ruanda Cumhurbaşkanı Paul Kagame dönem başkanlığını devralmıştır.

1.3. Nüfus

Ruanda'da son olarak 2020 yılında gerçekleştirilen resmi sayım sonuçlarına göre 12,600,000 nüfus tespit edilmiştir. Ülke içerisinde 433 kişi/km² nüfus yoğunluğu ile Ruanda Afrika kıtasının nüfus yoğunluğu en fazla olan ülkesi konumundadır. Ülke nüfusunun çoğunluğu başkent Kigali'de yaşamaktadır.

Ruanda genç bir nüfusa sahip olup, 2018 tahmini verilerine göre nüfusun %60,43'ü 0-24 yaş aralığındadır. Ülkenin sadece %2,49'u 65 yaş ve üzerindedir.

0-14 yaş: %40.98 (erkek 2,521,169/kadın 2,473,055)

15-24 yaş: %19.45 (erkek 1,187,249/kadın 1,183,278)

25-54 yaş: %32.93 (erkek 1,903,087/kadın 2,109,839)

55-64 yaş: %4.15 (erkek 225,273/kadın 280,545)

65 yaş ve üzeri: %2.49 (erkek 120,952/kadın 182,953)

Şehirde yaşayanların oranı 2019 verilerine göre %17,3 olan ülkede, nüfusun yıllık artış oranı 2018 tahmini verilerine göre %2,3 düzeyindedir.

2.GENEL EKONOMİK DURUM

	2016	2017	2018	2019	2020
Nüfus (milyon)	11,5	11,8	12,2	12,3	12,6
GSYİH (milyar \$)	8,5	9,1	9,5	10,2	11,1
Reel GSYİH Büyüme (%)	6,0	6,1	8,6	7,8	8,1
Kişi Başı GSYİH (SAGP, \$)	1.979	2.090	2.280	2.444	2.636
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	5,7	4,8	1,4	3,5	5,0
Cari İşlemler Dengesi (milyar \$)	-1,21	-0,62	-0,74	-0,94	-0,96

Kaynak: IMF, Ekim 2019

2.1 Ekonomik Yapı

1994 Soykırımının yarattığı yıkımı müteakip, yoğun kalkınma çabasına giren Ruanda'da, son on yıldır ortalama yıllık yüzde 6,5-7 oranında ekonomik büyüme kaydedilmekte, yatırım ortamı iyileştirilmeye ve yüksek teknoloji yatırımları arttırılmaya çalışılmaktadır.

2018 yılı GSYİH'sı resmi kur esas alınarak yapılan hesaplamada 9,5 milyar ABD Doları olup, ülkenin aynı yılki kişi başı GSYİH'si 791 ABD Dolarıdır.

2018 yılında Ruanda ekonomisi yüzde 8.6 büyümüştür. Ruanda Ulusal İstatistik Kurumu, Ruanda ekonomisinin 2019 yılı 3. çeyrek büyüme oranını yüzde 11.9 olarak açıklamıştır. Bu oranla IMF'nin Ruanda için 2019 büyüme tahmini olan yüzde 8.5'in aşılacağı öngörülmektedir.

Ülkenin 2018 yılı ihracatı 995,7 milyon Dolar, ithalatı ise 1,5 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir.

Dünya Bankası'nca hazırlanan, 183 ülkenin inşaat izni, vergiler, sınır ötesi ticaret, mülk kaydı, kredi alınabilmesi, yatırımcının korunması vb. on bir kritere göre değerlendirildiği 'Doing Business' Raporunda Ruanda, bir önceki seneyle göre 2019 yılında 29. sırada yer almıştır.

2.2. Ekonomi Politikaları

Ruanda ekonomik açıdan gelişim gösterememesinde belirli faktörler önemli rol oynamaktadır. Buna göre

nüfus yoğunluğunun yüksek düzeyde olması

bireysel tarımın arazi kıtlığına rağmen ön planda tutulması ve yeraltı kaynaklarına ulaşımın zor olması

hizmet ve sanayi sektörlerinin yetersiz olması

pazarın küçük, parçalı ve kurallar ile aşırı düzeyde çizgileri belirlenmiş olması

ülke içerisindeki piyasaların bölgesel entegrasyonunun yetersiz olması

bölgesel çatışmalar ve savaşların olması

dünya pazarlarına erişiminin uzun mesafeler nedeniyle yüksek maliyetli olması

Ruanda'nın ekonomik gelişiminde engel olarak görülen nedenlerindendir.

Ülke ekonomisinin en önemli parçasını tarımsal faaliyetler oluşturmaktadır. Ülke nüfusunun yaklaşık olarak %93'ü direkt ya da dolaylı olarak tarımsal faaliyetler içerisinde yer almaktadır. Bu alanda gerçekleştirilen faaliyetlerin %90'ı ise kişisel tüketimi karşılamak için gerçekleştirilmektedir. Ülke topraklarının küçük olmasının aksine nüfusun yoğun olması ailelerin %90'ının tarımsal faaliyetleri bir hektardan daha az alanlarda yapmaya zorlamaktadır. Tarımsal alanların büyük çoğunluğu yamaçlarda yer almaktadır, tarımsal faaliyetlerle uğraşan aileler en küçük toprak parçasını bile değerlendirmekte, alanların nadasa bırakılması işlemi ise günümüzde neredeyse hiç uygulanmamaktadır.

Uzun yıllar tarım reformunu içeren bir yasa tartışılmış, bu yasa 2005 yılında kabul edilerek yasalaştırılmıştır. Bu yasaya göre tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirildiği toprakların ekimi gerçekleştiren aileler ve kişiler tarafından sürekli olarak sahiplenmesi ve buna bağlı olarak bu alanlara yatırım yapılması amaçlanmıştır. Bu yasanın kabulünden önce ülkedeki tüm topraklar devlete aitti ve ailelerin topraklar üzerinde sadece intifa hakkı bulunmaktaydı. Kahve, çay, manyok, tatlı patates, bezelye, soya, muz, mısır ekilen ve yetiştirilen en önemli tarım ürünlerini oluşturmaktadır. Soya özellikle tofunun üretiminde sık olarak kullanılmakta ve bu yüzden de yaygın olarak yetiştirilmektedir.

Tarımsal faaliyetlerin yanı sıra hayvancılıkta toplum arasında yaygın bir konumdadır. Özellikle büyükbaş hayvan yetiştiriciliği önemli bir faaliyet konusudur. Büyükbaş hayvanların sütünden (özellikle tereyağı yapımında) ve etinden faydalanılmaktadır. Bunun yanı sıra az da olsa keçi başta olmak üzere küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ile domuz ve tavşan yetiştiriciliği de aileler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Sanayi üretiminde ise çimento, küçük ölçekli içecekler, sabun, mobilya, plastik eşya, sigara gibi ürünler üretilmekte ve çoğunluğu iç piyasada satışa sunulmaktadır.

2.3 Turizm

Turizm ülke genelinde herhangi bir önemli rol oynamamaktadır. Ruanda bölgesinde yer alan Tanzanya, Kenya gibi ülkelerin aksine büyük bir ulusal parka sahip değildir. Bu yüzden ülke kitle turizminden ziyade bireysel turizmin tercih edildiği bir ülke konumundadır. Afrika kıtasında seyahat düzenleyen bireysel gezginler de ülkede uzun süreli kalmayı tercih etmemektedir. Ülke genelinde ziyaretçilerin önem verdiği uğrak noktaları arasında dağ gorillerinin gözlemlenme süreci önemli bir yer tutmaktadır. Bunun haricinde Kivu gölü civarında bulunan az sayıda turistik tesisler ile ülkenin güneyinde yer alan Nyungwe yağmur ormanları ile soykırım dönemine ait müzeler ve anıtlar turist olarak ülkeye gelen gezginler tarafından ziyaret edilmektedir.

3. DIŞ TİCARET GÖSTERGELERİ

(1000 ABD Doları)

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2009	260.660	1.112.015	1.372.675	-877.421
2010	241.828	1.405.159	1.646.987	-1.163.331
2011	401.311	1.508.305	1.909.616	-1.106.994
2012	506.989	1.831.958	2.338.947	-1.324.969
2013	608.097	1.989.145	2.597.242	-1.381.048
2014	653.365	1.954.210	2.607.575	-1.300.845
2015	578.694	1.858.091	2.436.785	-1.279.397
2016	621.606	1.778.279	2.399.885	-1.156.673
2017	608.487	1.309.971	1.918.458	-701.484
2018	353.304	1.156.652	1.509.956	-803.348

Kaynak : ITC-Trademap

3.1 Ürünler İtibari İle Dış Ticareti

3.1.1 İhrac Ettiği Başlıca Ürünler

(1.000 ABD Doları)

GTİP	ÜRÜNLER	2016	2017	2018
	Toplam	621.606	608.487	353.304
2615	Niyobyum, tantalyum, vanadyum, zirkonyum cevherleri vb. konsantreleri	39.583	49.194	76.894
0901	Kahve, kahve kabuk ve kapçıkları, içinde herhangi bir oranda kahve bulunup kahve yerine kullanılan ürünler	59.539	62.097	65.977
2609	Kalay cevherleri ve konsantreleri	35.046	54.861	61.069
0902	Çay	73.528	50.177	52.401
9999	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen ürünler	0	8.634	30.529
2611	Tungsten cevherleri ve konsantreleri	11.668	15.698	9.292
7801	İşlenmemiş kurşun	2.335	2.501	5.597
1001	Buğday ve mahlut	0	6	3.816
1302	Bitkisel özsu ve hülasalar, pektik maddeler, pektinatlar, pektatlar, agar-agar, bitkilerden yapışkan sıvı vb.	20	2.184	3.714
0708	Baklagiller (taze/soğutulmuş)	1.409	2.035	3.691
0603	Buket yapmaya elverişli veya süs amacına uygun kesme çiçek ve çiçek tomurcukları	134	2.397	3.592

0401	Süt ve krema (konsantre edilmemiş, ilave şeker veya diğer tatlandırıcı madde içermeyen)	948	1.128	2.799
4202	Deri ve köseleden sandık, bavul, valiz, evrak çantası, seyahat eşyası, kılıf vb.	2.016	2.241	2.316
4103	Diğer ham post ve deriler	575	3.982	2.218
8473	84.69 ila 84.72 pozisyonlarındaki makina ve cihazlarda kullanılmaya elverişli aksam-parça-aksesuarlar (kutu, kılıf vb)	20	418	2.060

Kaynak: ITC-Trade Map

3.1.2 İthal Ettiği Başlıca Ürünler

		(1.000 ABD Doları)		
GTİP	ÜRÜNLER	2016	2017	2018
	Toplam	1.778.279	1.309.971	1.156.652
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	92.697	85.393	68.613
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	73.769	69.066	42.253
1701	Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	53.259	31.878	34.843
1001	Buğday ve mahlut	35.381	29.610	29.329
2207	Etil alkol (alkol derecesi \geq %80, tağyir edilmemiş) ve damıtılarak elde edilmiş diğer alkollü içkiler	3.752	2.278	28.963
2523	Çimento	56.776	22.883	28.384
7210	Demir veya alaşimsız çelikten yassı hadde mamulleri, genişliği 600 mm veya daha fazla olanlar (kaplanmış olanlar)	26.193	22.226	26.980
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	41.931	26.837	22.888
1511	Palm yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	27.650	13.696	21.462
3002	İnsan kanı, hayvan kanı, serum, aşı, toksin vb. Ürünler	8.927	26.285	18.573
9999	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen ürünler	111	80.206	15.823
3808	Haşarat öldürücü, dezenfekte edici, zararlıları yok edici, sürgünleri önleyici, bitkilerin büyümesini düzenleyici ürünler	17.521	12.186	15.252
3401	Sabunlar, yüzey aktif organik ürünler ve müstahzarlar	18.081	20.410	14.819
2712	Vazelin, parafin, petrol mumu, yağlı mum, ozakerit, linyit mumu, turb mumu vb.	3.668	11.843	14.439
0303	Balıklar (dondurulmuş)	3.809	7.698	14.116

Kaynak: ITC-Trade Map

3.2 BAŞLICA ÜLKELER İTİBARI İLE DIŞ TİCARETİ

3.2.1 İhracat Yaptığı Başlıca Ülkeler

(1.000 ABD Doları)

SIRA	ÜLKELER	2016	2017	2018
	Toplam	621.606	608.487	353.304
1	ABD	26.513	44.415	68.460
2	Tayland	39.570	47.272	43.261
3	Pakistan	32.194	34.485	42.650
4	Çin	33.140	28.879	39.959
5	Almanya	13.958	15.678	27.287
6	Malezya	16.171	14.446	22.241
7	Uganda	10.082	9.831	13.076
8	Birleşik Krallık	12.652	13.277	12.125
9	Avusturya	6.519	8.030	11.675
10	Kazakistan	2.706	2.631	8.557

Kaynak: ITC-Trade Map

3.2.2 İthalat Yaptığı Başlıca Ülkeler

(1.000 ABD Doları)

SIRA	ÜLKELER	2016	2017	2018
	Toplam	1.778.279	1.309.971	1.156.652
1	Uganda	193.260	181.636	211.550
2	Çin	108.550	128.669	165.170
3	Hindistan	87.502	91.532	130.287
4	Tanzanya	6.519	60.490	102.654
5	Belçika	65.148	59.631	60.818
6	G. Afrika Cum.	29.065	27.973	53.115
7	Almanya	45.792	45.302	52.085
8	Hong Kong	50.553	41.063	48.723
9	Hollanda	21.061	25.340	40.713
10	Rusya Federasyonu	12.227	19.120	30.632

Kaynak: ITC-Trade Map

3.3 TÜRKİYE İLE TİCARETİ

3.3.1 Türkiye-Ruanda Dış Ticaret Değerleri

(1.000 ABD Doları)

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2009	7.547	1	7.548	7.546
2010	7.993	0	7.993	7.993
2011	5.946	1	5.947	5.945
2012	19.935	0	19.935	19.935
2013	9.761	432	10.193	9.329
2014	38.373	3	38.376	38.370
2015	30.322	118	30.440	30.204
2016	29.540	111	29.651	29.429
2017	42.592	123	42.715	42.469
2018	20.894	131	21.025	20.763

Kaynak: TÜİK

3.3.2 Türkiye'nin Ruanda'ya İhracatında Başlıca Ürünler

(1.000 ABD Doları)

GTİP	ÜRÜN ADI	2016	2017	2018
	TOPLAM	29.540	42.592	20.894
2102	Mayalar ve cansız diğer tek hücreli mikroorganizmalar	3.046	3.795	4.302
3917	Plastikten hortumlar, borular ve bağlantı elemanları (manşon, nipel, dirsek, flanşlar, vb.)	148	90	3.881
8301	Adi metallerden kilit, sürgü ve asma kilit (anahtarlı, şifreli veya elektrikli) ve bunların adi metallerden anahtarları	767	428	1.023
6403	Dış tabanı kauçuktan, plastik maddeden, tabii veya terkip yoluyla elde edilen köseleden ve yüzü deriden olan ayakkabılar	526	837	949
9619	Hijyenik havlular ve tamponlar, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşya	852	814	799
1101	Buğday unu/mahlut unu	1.034	2.019	657
1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	601	1.012	614
8502	Elektrik enerjisi üretim (elektrojen) grupları ve rotatif elektrik	721	327	542

	konvertörleri			
9406	Prefabrik yapılar	0	735	514
8716	Römorklar ve yarı römorklar; hareket ettirici tertibatı bulunmayan diğer taşıtlar; bunların aksam ve parçaları	314	412	392
8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, panolar, konsollar, kabinler, diğer mesnetler ve sayısal kontrol cihazları	1.473	728	388
8413	Sıvılar için pompalar (ölçü tertibatı olsun olmasın) ve sıvı elevatörleri	224	76	366
0407	Kuş ve kümes hayvanlarının kabuklu yumurtaları	0	0	302
3401	Sabunlar, yüzey aktif organik ürünler ve müstahzarlar	283	428	297
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	439	558	237
8419	Isı değişikliği yöntemi ile maddeleri işlemek için cihazlar, elektrikli olmayan şofbenler veya depolu su ısıtıcıları	283	197	234
1902	Makarnalar ve kuskus	306	184	218
7610	Aluminyumdan inşaat ve inşaat aksamı (köprüler, köprü aksamı, kuleler, pylonlar, ayaklar, sütunlar, kapı, pencere vb)	875	50	205
1806	Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	86	156	201
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	730	157	166

7326	Demir veya çelikten diğer eşya:	353	67	160
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatta kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	498	542	148
9405	Diğer aydınlatma cihazları, ışıklı panolar, ışıklı tabelaları ve benzer eşya ve bu eşyanın aksam ve parçaları	912	312	142
7307	Demir veya çelikten boru bağlantı parçaları (rakorlar, dirsekler ve manşonlar gibi)	118	55	136
8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar	26	581	135
8535	Gerilimi 1000 voltu geçen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, sigortalar, yıldırım önleyici, fişler, kutular vb)	3	126	134

8418	Buzdolapları, dondurucular ve diğer soğutucu ve dondurucu cihazlar ve ısı pompaları	887	221	133
1905	Ekmek, pasta, kek, bisküvi ve diğer ekmekçi mamüller, hosti, boş ilaç kapsülü mühür güllacı, pirinç kağıdı vb	111	148	128
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı (anahtarlar, röleler, sigortalar, fişler, kutular vb)	240	186	123
7306	Demir veya çelikten diğer ince ve kalın borular ve içi boş profiller	1020	196	122
8523	Sesleri ve diğer fenomenleri kaydetmeye mahsus diskler, bantlar, katı hal kalıcı depolama aygıtları, akıllı kartlar vb	370	363	118
8481	Borular, kazanlar, tanklar, depolar ve benzeri diğer kaplar için musluklar, valfler (vanalar) ve benzeri cihazlar	136	62	117
3307	Tıraş müstahzarları, vücut deodorantları, banyo müstahzarları, tüy dökücüler, vb.	13	47	108
8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	82	41	106

3916	Plastikten monofiller, ince ve kalın çubuklar ve profiller (enine kesitinin en geniş yeri > 1mm)	77	76	94
6203	Erkekler ve erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (yüzme kıyafeti hariç)	262	92	93
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar, ortam ısıtıcıları, saç ve el kurutucuları, ütüler, rezistanlar	198	118	93
8428	Kaldırma, elleçleme, yükleme, boşaltma makinaları (asansörler, yürüyen merdivenler, konveyörler, teleferikler gibi)	55	22	91
8479	Kendine özgü bir fonksiyonu olan diğer makinalar ve mekanik cihazlar	67	135	86

Kaynak: TÜİK

3.3.3 Türkiye'nin Ruanda'dan İthalatında Başlıca Ürünler

(1.000 ABD Doları)

GTİP	ÜRÜN ADI	2016	2017	2018
	TOPLAM	111	123	131
0901	Kahve, kahve kabuk ve kapçıkları, içinde herhangi bir oranda kahve bulunup kahve yerine kullanılan ürünler	91	65	75
8471	Otomatik bilgi işlem mak. bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri koda dönüştüren ve işleyen mak.	0	0	56

Kaynak: TÜİK

4. Ulaşım

4.1 Demiryolu

Ruanda'da güncel olarak herhangi bir demiryolu ulaşımı bulunmamaktadır. Ruanda genelinde ülkeyi Tanzanya ile bağlayacak bir demiryolu hattının da dahil olduğu çeşitli demiryolu inşaatının yapımı için planlar önerilmiş olsa da henüz bir gelişme kaydedilememiştir. Aynı şekilde ülkenin Uganda ile de bağlantısını sağlaması planlanan demiryolu hattı da henüz aktif olarak gündeme alınamamış bir konumda bekletilmektedir. Geçmişte sanayide kullanılmak üzere inşa edilen demiryolu hatları da günümüzde aktif konumda değildir. Ülkede yaşanan iç çatışmalar ve savaşlar nedeniyle büyük hasar gören bu küçük çaplı demiryolu bağlantıları 20.yy sonlarında tamamen kapatılmıştır.

4.2 Havayolu

Ülke genelinde bulunan ve öneme sahip olan beş adet havaalanı içerisinde en önemlisi başkent Kigali'de bulunan Kigali Uluslararası Havalimanı'dır (Kigali International Airport).

Ülkenin ulusal havayolu 2002 yılında RwandAir Express olarak kurulan ve ismini Haziran 2009 yılında değiştiren RwandAir'dir. Havayolu şirketi %100 oranda devlete ait olup, birçok Afrika ülkesinin havayolu şirketinin aksine IATA üyesidir. RwandAir ülke içerisindeki hedeflerin haricinde Kenya, Güney Afrika Cumhuriyeti, Burundi, Uganda ve Tanzanya'daki hedeflere uçuş gerçekleştirmektedir.

Ulusal havayolunun haricinde Kenya Airways, Brüksel Airlines, Ethiopian Airlines, Qatar Airways, KLM ve Türk Hava Yolları gibi havayolu firmaları da Ruanda ile bağlı oldukları ülkeler arasında karşılıklı uçuşlar gerçekleştirmektedir.

4.3 Karayolu

Ülkede mevcut olan 12.000 km karayolunun sadece 1.000 km'si asfaltlanmış konumdadır.

4.4 Denizyolu

Bir kısmı Ruanda sınırları içerisinde de yer alan Kivu Gölü üzerinden insan ve yük taşımacılığı gerçekleştirilmektedir. Göl üzerinden bulunan küçük adalara da sık olmasa da belli aralıklarda taşımacılık gerçekleştirilmektedir. Ayrıca Ruanda deniz filosuna bağlı ekiplerde sınırın diğer tarafından gelebilecek olası olumsuzlukları durdurabilmek adına göl üzerinde sürekli devriye gezmektedir.

Ülkede bulunan diğer göllerde de daha az da olsa iki göl yakası arasında insan ve yük taşımacılığı yapılmaktadır.

5. Türkiye – Ruanda Siyasi İlişkiler

Ruanda'nın başkenti Kigali'deki Büyükelçiliğimiz Aralık 2014'te faaliyete geçmiştir. Ruanda'nın Ankara Büyükelçiliği ise Ağustos 2013'te açılmıştır. İki ülke arasındaki ilişkiler her alanda gelişmektedir.

Dışişleri Bakanımız Sayın Mevlüt Çavuşoğlu 30-31 Mayıs 2016 tarihinde Ruanda'yı ziyaret etmiştir. Sözkonusu ziyaret sırasında "Eğitim Alanında İşbirliği Anlaşması, Dışişleri Bakanlıkları Arasında İşbirliğine İlişkin Mutabakat Muhtırası ve Diplomatik Pasaportlar İçin Karşılıklı Vize Muafiyeti Anlaşması" imzalanmıştır.

Dönemin Ruanda Ticaret ve Sanayi Bakanı François Kanimba 2-3 Kasım 2016 tarihlerinde "Türkiye-Afrika Ekonomi ve İş Forumu"na katılmıştır.

Ruanda Başbakanı Edouard Ngirente 10-11 Ekim 2018 tarihlerinde II. Türkiye-Afrika Ekonomi ve İş Forumu'na katılmak üzere ülkemize bir ziyaret gerçekleştirmiştir.

Ruanda'nın bir önceki Dışişleri ve Uluslararası İşbirliği Bakanı Richard Sezibera 23-25 Haziran 2019 tarihlerinde ülkemizi ziyaret etmiştir. Bu ziyaret Ruanda'dan ülkemize dışişleri bakanı düzeyinde yapılan ilk resmi ziyareti teşkil etmiştir.

Ruanda ile 2018 yılı ticaret hacmimiz yaklaşık 21 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. İhracatımız 20,8 milyon ABD Doları, ithalatımız ise 131 bin ABD Doları civarındadır.

Son beş yıldır Türk şirketlerin Ruanda’da üstlendiği 20’yi aşkın yatırımın toplam değerinin 400 milyon Doları aştığı bilinmektedir. Bu oran aynı dönemde Ruanda’ya yapılan yerel veya dış kaynaklı yatırımın yüzde 13’üne tekabül etmektedir.

Ruanda’ya, Türkiye Bursları kapsamında, her yıl yüksek öğrenim bursu tahsis edilmektedir. 2019-2020 akademik yılında lisans, yüksek lisans ve doktor öğrencilerinden oluşan 35 Ruanda vatandaşına burs verilmiştir. 1992 yılından bu yana 180 Ruandalı öğrenci Hükümetimiz burslarından faydalanmıştır.

6. Ruanda’ya Seyahat

Umuma Mahsus Pasaport hamilleri vizeye tabidir.

Diplomatik, Hizmet ve Hususi Pasaport hamilleri vizeye tabidir.

Ruanda’ya seyahat edecek vatandaşlarımızın sağlık konusunda en güncel bilgileri T.C. Sağlık Bakanlığı Hudut ve Sahiller Genel Müdürlüğü’nden almaları mümkündür. Ruanda’ya ilişkin uyarılara aşağıda belirtilen internet adresinden ulaşılabilir:

<http://www.seyahatsagligi.gov.tr/>

7. Kaynakça

<http://www.mfa.gov.tr/>

<https://ticaret.gov.tr/>

<http://www.tuik.gov.tr/>

<https://www.trademap.org/>